

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра германської і української філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Переклад рішень Європейського суду з прав людини українською мовою: лексичний та граматичний аспекти»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
спеціальності 035 Філологія
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Мельников О. М.
Керівник: Антонюк М. А.
Рецензент: Шрамко Р. Г.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК РІЗНОВИД МІЖМОВНОЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	9
1.1. Юридичний переклад як акт міжкультурної комунікації	9
1.2. Юридичний переклад як складова частина міжнародного правового дискурсу	12
1.3. Проблеми юридичного перекладу	14
РОЗДІЛ 2. МОВА СУДОЧИНСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУДОВИХ ДОКУМЕНТІВ	20
2.1. Мова судочинства як різновид офіційно-ділового стилю	20
2.2. Міжмовна асиметрія в юридичній термінології	24
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	29
3.1. Загальна характеристика судових рішень Європейського суду з прав людини (на матеріалі англо-українських перекладів)	29
3.2. Лексичні особливості перекладів постанов Європейського суду з прав людини	39
3.3. Граматичні трансформації як засіб адекватного перекладу судових рішень	46
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Юридичний переклад, а особливо переклад судових рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) на українську мову, є важливим інструментом для забезпечення доступу до міжнародної правової інформації та правосуддя. Рішення ЄСПЛ впливають на розвиток системи права в певній країні, утвердження правозастосовної практики, а також сприяють поширенню європейських правових стандартів в Україні. Точність і адекватність перекладу цих документів є критичними, оскільки кожен термін і формулювання можуть впливати на правову інтерпретацію, а отже, на захист прав людини. Дослідження особливостей перекладу судових рішень ЄСПЛ на українську мову допомагає підвищити якість роботи фахівців, що спеціалізуються на галузевому юридичному перекладі та сприяє ефективній запровадженню норм міжнародного права в національне законодавство України.

Актуальність роботи полягає в тому, що вивчення юридичного перекладу дозволяє досягти адекватного й ідентичного перекладу судових рішень, допомагає знайти еквіваленти в різних мовах. Розуміння всіх особливостей текстів судових рішень ЄСПЛ та адекватний підбір еквівалентів у мові перекладу має неабияке значення. Інтерес до юридичного перекладу обумовлений передусім розвитком міжнародних відносин. Судові рішення ЄСПЛ торкаються важливих сфер суспільного життя в Україні, тому вони потребують максимального рівня уваги та досвіду для забезпечення точного юридичного перекладу, адже юридичний переклад завжди передбачає перехід з однієї правової системи в іншу. Крім того, актуальність роботи зумовлена тим, що вона виконана в межах таких сучасних напрямів лінгвістики, як юридична лінгвістика, теорія перекладу, галузевий переклад, юридичний переклад.

Дослідженню правничої термінології, кліше в текстах офіційно-ділового стилю, а також перекладацьким стратегіям у юридичному дискурсі

присвятили свої розвідки вчені В. В. Алімов, Н. М. Антонюк, Н. В. Артикуца, О. М. Богословська, Н.В. Зінукова, С. М. Нікіфорова, А. Г. Ніколенко, І. М. Орлова, Л.М. Черноватий та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Цю роботу написано в рамках напрямку дослідницьких студій кафедри германської і української філології, що розвиває загальну наукову тему «Актуальні питання сучасної філології та особливості викладання мовних дисциплін в аграрному вищому навчальному закладі».

Мета й завдання дослідження. Метою цієї кваліфікаційної роботи є виявлення й різнобічний аналіз лексичних і граматичних особливостей перекладу рішень Європейського суду з прав людини з англійської мови на українську.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- сформулювати поняття юридичного перекладу як складника міжнародного правового дискурсу та акту міжмовної й міжкультурної комунікації;
- описати особливості мови судочинства як різновиду офіційно-ділового стилю;
- визначити лексичні й граматичні риси текстів судових рішень;
- охарактеризувати явище міжмовної асиметрії в юридичному перекладі;
- виявити основні проблеми перекладу судових рішень;
- пояснити лексичні особливості перекладу судових рішень ЄСПЛ на українську мову;
- окреслити граматичні засоби досягнення адекватності при перекладі рішень ЄСПЛ на українську мову.

Об'єкт дослідження – рішення ЄСПЛ у справах «Громадянин проти України», подані мовою оригіналу (англійською) та мовою перекладу (українською).

Предмет дослідження – засоби досягнення адекватності юридичного перекладу у вищезазначених текстах, зокрема лексичні та граматичні трансформації.

Методичною базою нашої розвідки стали такі **методи**: аналіз (критична рецепція різноманітних наукових концепцій, що стосуються юридичного перекладу), метод суцільної вибірки (робота з базою джерел і підбір прикладів), метод порівняння (зіставляє два тексти: оригінальний і перекладений), метод контент-аналізу й контекстуальний аналіз (зіставлення англійської юридичної термінології з українськими відповідниками).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що сучасний переклад судових рішень ЄСПЛ відносно мало вивчений. У цій роботі вперше здійснено спробу узагальнити й комплексно охарактеризувати не лише труднощі перекладу судових рішень, але й лексичні та граматичні засоби досягнення адекватності в перекладі. **Теоретична значущість** роботи полягає в тому, що дане дослідження уточнює та доповнює положення загальної і спеціальної теорії перекладу та юридичної лінгвістики. **Практичне значення** роботи полягає у тому, що її висновки та концепції можуть бути використані в практичній діяльності перекладачів у сфері юриспруденції, а також при розробці навчальних курсів з юридичного перекладу та перекладу різногалузевих текстів для філологів і перекладачів.

Особистий внесок здобувача. Ця робота виконана автором самостійно, усі висновки дослідження належать його автору. Теоретичні узагальнення й відстеження лексико-граматичних особливостей юридичного перекладу в текстах рішень ЄСПЛ теж здійснені автором роботи.

Апробація результатів дослідження. Результати наукової роботи були презентовані автором на V і VI Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Мова і міжкультурна комунікація» (ПДАУ, м. Полтава, 21 березня 2024 р., 14 листопада 2024 р.).

Публікації. За результатами доповіді на конференції були підготовлені й опубліковані 2 тези загальним обсягом 0,25 др.арк.:

1. Антонюк М., Мельников О. Переклад юридичних термінів у рішеннях Європейського Суду з прав людини. *Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 21 березня 2024 р.)*. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 158–162.

2. Мельников О. Явище міжмовної асиметрії при перекладі рішень Європейського суду з прав людини з англійської на українську мову. *Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.)*. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 170–176.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Дослідження містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури й додатки. Робота викладена на 66 сторінках (з них 55 сторінок основного тексту), кількість використаних джерел – 64 (у т. ч. 16 іноземною мовою).

РОЗДІЛ 1

ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК РІЗНОВИД МІЖМОВНОЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Юридичний переклад як акт міжкультурної комунікації

Юридичний переклад відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації, оскільки забезпечує точну передачу правових понять і норм між різними правовими системами, кожна з яких має свої культурні особливості. Він дає змогу адаптувати юридичну термінологію та концепції однієї країни для розуміння в іншій, що сприяє міжнародному співробітництву, правовій інтеграції та захисту прав у глобальному масштабі. Таким чином, юридичний переклад має не лише мовне, але й правове значення, яке суттєво впливає на взаєморозуміння між культурами [6, с. 62]. Оскільки переклад рішень ЄСПЛ належить до царини юридичного перекладу, вважаємо за доцільне визначити специфіку юридичного перекладу як акту міжкультурної комунікації.

Юридичний переклад – це окрема сфера перекладу, що знаходиться на помежів'ї юриспруденції, лінгвістики та перекладознавства. Англomовний дослідник зазначає: «Переклад будь-яких юридичних текстів, від статутів до договорів та свідчень у судовому залі, є практикою, що перебуває на перетині трьох областей теоретичних досліджень: теорії права, теорії мови... та теорії перекладу» [61; с. 14].

За словами іншого зарубіжного дослідника, юридичний переклад поєднує в собі «творчість художнього перекладу з термінологічною точністю технічного перекладу» [59; с. 126].

Першочергову роль у юридичному перекладі відіграє правовий компонент. Дослідниця юридичного перекладу Д. Као небезпідставно наголошує на особливості юридичної галузі перекладу, оскільки такий переклад часто має не лише мовні, але й правові наслідки та вплив, що зумовлено специфікою права та юридичної мови [48; с. 110].

Юридичний переклад – це прояв не лише мовної, а й передусім міжкультурної комунікації, оскільки передбачає переклад «національних, мовно-специфічних категорій і правових інститутів на іншу мову» [7; с. 230].

Юридичний переклад у контексті міжкультурної комунікації є не лише мовним процесом, а й культурним посередництвом, оскільки правові системи відображають унікальні картини світу, закорінені в історичних традиціях і цінностях кожного суспільства. Наприклад, концепції приватної власності чи правової відповідальності суттєво відрізняються в українській та англійській правових традиціях. Перекладач постає перед завданням перенести ці унікальні правові реалії з однієї культури в іншу, зберігаючи точність та забезпечуючи їх зрозумілість у новому контексті. Це робить юридичний переклад процесом не лише лінгвістичного, але й семантичного та правового узгодження, де кожне слово важить для адекватного сприйняття [3, с. 272].

Окремим викликом у юридичному перекладі є те, що різні мови часто відображають різні світоглядні системи, а це, своєю чергою, впливає на формулювання правових понять. Наприклад, українці, будучи за природою індивідуалістами, тривалий час мушили співіснувати з тоталітарною системою, де цінністю вважалися колективні, а не приватні інтереси. Британці з великою пошаною ставляться до приватної власності, про що свідчить, зокрема, така поширена реалія, як *detached house* – приватний будинок (дослівно *відокремлений*). З іншого боку, вони дуже пишаються своєю *welfare state*, тобто державою загального добробуту, де кожен громадянин відчувається захищеним незалежно від рівня його прибутків і впливу [2, с. 64].

Переклад у такому разі потребує не лише знання мови, але й глибокого розуміння правових традицій і культурної логіки обох систем. Завдяки цьому юридичний переклад стає важливим інструментом для усунення комунікативних бар'єрів, сприяючи порозумінню, довірі й ефективній співпраці між носіями різних культур і правових систем.

Чимало дослідників акцентують увагу на специфіці об'єкта юридичного перекладу, адже цей процес є тлумаченням не лише слів на сторінці тексту, а

й правової системи, яку ці слова описують [8; 14; 19]. Фахівці в царині юридичного перекладу мають не просто передати значення слів; вони повинні витлумачити правову систему, яка спричинила вибір саме цих слів. Галузь юридичного перекладу вирізняється також відповідальністю, яку несе інтерпретатор, перекладаючи юридичний документ.

Перекладач, який працює над перекладом рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що стосуються українських громадян, несе високу відповідальність, адже від якості його роботи залежить точність сприйняття та виконання цих рішень у національному правовому просторі. Такі рішення мають як юридичне, так і соціальне значення, оскільки часто стосуються питань захисту прав людини, відновлення справедливості та забезпечення відповідності національного законодавства європейським стандартам. Перекладач повинен досконало володіти не лише мовами, але й розуміти тонкощі правової термінології, контексту і принципів, які лежать в основі європейського права. Невірно інтерпретоване поняття чи юридична формула може призвести до помилок у розумінні, що, у свою чергу, вплине на реалізацію прав громадян.

Крім того, перекладач має усвідомлювати культурні й правові особливості обох систем: англійської мови як мови оригіналу і української як мови перекладу. Оскільки мова юридичних документів часто містить багатозначні формулювання, які мають сенс лише в конкретному правовому контексті, перекладач повинен ретельно добирати еквіваленти, здатні передати зміст, а не лише форму. Особлива відповідальність виникає у випадках, коли рішення ЄСПЛ стосуються чутливих питань – дискримінації порушення прав на свободу слова чи права на справедливий судовий розгляд [18, с. 144]. Помилки чи неточності в таких текстах можуть спотворити сутність рішень та підірвати довіру до судових процесів. Тому професійна етика перекладача передбачає максимальну точність, прозорість і глибоке розуміння соціально-правових наслідків своєї роботи.

1.2. Юридичний переклад як складова частина міжнародного правового дискурсу

У сучасній науці правовий, або юридичний, дискурс розуміється як юридичний текст у динаміці, в процесі його витлумачення, інтерпретації, роз'яснення. Як і переклад загалом, ця його галузь виникла ще в сиву давнину. Переклад юридичних текстів — це практика з багатовіковою історією, і саме такі переклади є одними з найстаріших і найважливіших у світі.

Найвідомішими збереженими до наших днів зразками юридичного перекладу, є мирний договір між Єгиптом і Хеттським царством, укладений у 1271 році до н.е., та переклад Кодексу римського цивільного права (*Corpus Juris Civilis*). Зібрання римських законів та праць юристів, укладене в VI ст., протягом багатьох століть служило головним джерелом права для більшості європейських країн та до сьогодні залишається основою європейського континентального права, відомого також як романо-германське право. Ця юридична традиція відіграла вирішальну роль і в постанні оригінальних правничих документів Київської Русі, як-от «Руська правда» князя Ярослава Мудрого [9, с. 57].

Corpus Juris Civilis був спочатку перекладений грецькою мовою, а згодом і іншими мовами. Саме переклад уможливив спадкоємність римського і візантійського права, становлення та розвиток європейського континентального права й інших правових систем світу.

Українська правова система в період свого становлення мала переважно рецептивний характер, запозичуючи багато положень із західноєвропейського права, що дозволяє розглядати юридичний переклад як важливу складову міжнародного правового дискурсу.

Надзвичайно гостро постала проблема юридичного перекладу під час Нюрнберзького процесу в 1945–1946 рр. Безпрецедентний юридичний процес відкрив нову сторінку не лише в історію міжнародного права, але у розвитку

галузі юридичного перекладу. Представники різних національностей, носії різних мов і правових традицій, ставши військовими (і частково юридичними) перекладачами, зіткнулися з новими для себе умовами перекладу, невідомими раніше мовленнєвими жанрами й типами текстів, новими мовними реєстрами, а також особливими вимогами до перекладу. Вони змогли по-новому оцінити такі основні характеристики перекладу, як адекватність, еквівалентність, точність, буквальність тощо, які згодом увійшли до категоріального апарату теорії перекладу [20, с. 332].

У сучасному світі, в умовах глобалізації, міжнародної інтеграції та розширення економічної й військово-стратегічної співпраці, юридичний переклад набуває особливої ваги та актуальності. У контексті воєнної ситуації в Україні юридичний переклад набуває особливого значення як важливий інструмент для забезпечення ефективної комунікації з міжнародними партнерами, підтримки правової справедливості та притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах [13, с. 119]. Велика кількість міжнародних угод, які спрямовані на постачання зброї, гуманітарної допомоги чи фінансової підтримки Україні, потребує високоякісного перекладу юридичної та фінансової документації. Від точності цих перекладів залежить ефективність реалізації проєктів, дотримання правових стандартів і забезпечення прозорості співпраці між державами. Крім того, юридичний переклад допомагає впроваджувати механізми, що сприяють адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів, підсилюючи позиції України на міжнародній арені [29; с. 119].

Окрему вагу має юридичний переклад у процесах, пов'язаних із притягненням до відповідальності російських військових і посадовців як міжнародних злочинців. Документування злочинів, підготовка матеріалів для міжнародних судів і комунікація з іноземними юридичними фахівцями вимагають не лише знання мови, а й глибокого розуміння правового контексту. Професійний переклад забезпечує чітке формулювання доказів і правових позицій, що є критично важливим для судового переслідування за

порушення звичаїв війни, злочини проти людяності та прояви геноциду українського народу. У цьому аспекті дискурс юридичного перекладу стає не лише технічним інструментом, але й потужним механізмом захисту міжнародного правопорядку, підтримки України та боротьби за справедливість у глобальному контексті.

1.3. Проблеми юридичного перекладу

Складнощі юридичного перекладу як окремої галузі перекладу пов'язані з унікальною природою правової мови, яка водночас виконує точну нормативну функцію та відображає специфіку культурно-правового контексту кожної країни. Труднощі, що виникають при юридичному перекладі, зумовлені цілою низкою причин. З-поміж основних перелічимо:

1. Складнощі, зумовлені лінгвістичною суттю терміна.
2. Складнощі, викликані особливими, відмінними ознаками юридичного терміна як явища на стику юриспруденції й лінгвістики.
3. Складнощі, спричинені відмінностями національних правових систем, а отже, неоднаковим обсягом понять, переданих термінами-аналогами, існуванням одиниць, притаманних одній правовій терміносистемі й відсутніх в іншій.
4. Складнощі суб'єктивного характеру, зумовлені недостатньою підготовкою перекладачів, що працюють у цій царині [12; 18].

Слід погодитися з тим, що основні складнощі пояснюються термінологічними причинами. Юридична термінологія кожної мови характеризується складністю, тому юридичний перекладач повинен добре володіти системною специфікою юридичної мови.

Наслідком відмінностей правових систем і своєрідності термінології, що використовується в кожній правовій системі, є відсутність термінів-еквівалентів у мовах, які обслуговують різні правові системи. Ось яке можливе

рішення пропонує сучасна дослідниця: «У зв'язку з тим, що правова система не є однаковою в усіх країнах, у деяких випадках юридичні поняття не мають еквівалентного відповідника в мові перекладу. Кодекси та закони були створені відповідно до потреб конкретної країни чи культури, і коли юридичний термін не має відповідника в мові перекладу, перекладачеві необхідно “відтворити” концепцію та всю ідею, втілену в юридичному вислові» [54]. Навіть терміни-інтернаціоналізми, які на позір видаються такими, що мають однакове значення в різних мовах, насправді наповнені різним правовим змістом.

Незбіги між поняттями, а також відмінності між правовими категоріями, прийнятими в різних національних правових традиціях, є однією з найбільших труднощів для юриста. Слід погодитися, що в цьому ж полягає найбільша складність і для юридичного перекладача.

Коло проблем юридичного перекладу є досить широким і включає такі аспекти: «...Асиметрія правових систем й зумовлений нею релятивізм юридичної термінології, непослідовність категоризацій і класифікацій у різних галузях і підгалузях права, розмежування рівня терміна й рівня поняття, а також складнощі, пов'язані зі зміною понять і термінології» [43, с. 276].

Вищезазначені труднощі свідчать про те, що юридичний перекладач повинен володіти рядом професійних компетенцій, які включають не лише високорозвинену іншомовну компетентність (включно зі сферою професійної комунікації, такою як юриспруденція), але й ґрунтовну лінгвокраїнознавчу та лінгвокультурологічну підготовку, глибокі правові знання, аналітичні здібності, логічне мислення.

Для успішного перекладу кодексу, підручника чи монографії недостатньо лише добре знати іноземну мову – мову оригіналу. Слід також володіти спеціальними знаннями в конкретній галузі науки, оскільки наукові терміни вимагають особливо точного перекладу. У контексті ж видавничої діяльності, коли готується до друку перекладена наукова чи науково-

популярна праця, то конче необхідний також кваліфікований науковий редактор.

Оскільки в юридичному перекладі за одиницю перекладу, як правило, береться юридичний термін, який можна назвати основоположним елементом юридичного тексту, знання спеціальної термінології є однією з базових компетенцій перекладача в цій галузі. Учені виокремлюють три методи для засвоєння юридичної термінології:

1. Концептуалізація, тобто формування навичок тлумачити той чи інший ключовий термін; мається на увазі співвіднесення терміна з позначуваним ним поняттям, наприклад: *company* – «specific legal form of organization of persons and material resources, chartered by the state, for the purpose of conducting business» [63]; *компанія* – «торговельне або промислове товариство, що об'єднує підприємців» [38].

2. Категоризація, яка групує та організовує терміни, тобто розподіляє їх за певними тематичними, асоціативними й концептуальними рубриками, типовими для ділового світу, наприклад: *company* опиняється в одному ряді з такими термінами, як *corporation, enterprise, firm, concern, conglomerate, multinational, transnational, private company, public company, global company, small business, big business* тощо.

3. Пріоритизація, яка виявляє ті з наявних і можливих асоціативних взаємозв'язків, які для розуміння світу юридичних взаємин є найсуттєвішими, а отже, пріоритетнішими порівняно з іншими [41, с. 44].

Таким чином, юридичний перекладач має справу з правовими реаліями, тому для нього особливо важливими є широкий світогляд в обраній галузі, знайомство з основами права, знання правових систем мови оригіналу та мови перекладу, уміння орієнтуватися в базових поняттях і концепціях, якими оперують ці системи.

Іноземні дослідники, зокрема М. Добрев, наголошують на обізнаності юридичного перекладача з галузями права: «...Юридичні перекладачі повинні мати уявлення про структуру правових систем, з якими пов'язані їхні

переклади <...> Для виконання точних перекладів юридичні перекладачі повинні розбиратися в різних правових системах, а також в окремих галузях права – кримінальному праві, комерційному праві, праві власності тощо» [53, с. 369].

Слід згадати також про ще одне джерело для правильного юридичного перекладу – порівняльне правознавство. Ця галузь передбачає порівняльний аналіз двох або кількох правових систем через зіставлення їхніх окремих аспектів, щоб виявити спільні й відмінні риси. Переваги порівняльного правознавства полягають у тому, що воно полегшує розуміння зарубіжних правових систем, сприяє вивченню власного права, підвищує культурний рівень перекладача [42]. Саме тому в юридичному перекладі надзвичайно важливими є вміння та навички порівняльно-правового аналізу. Ця галузь юридичної науки зіставляє не лише системи права, але й різні державні й правові інститути й основні принципи, що лежать в основі національних юридичних систем.

Для юридичного перекладача порівняльне правознавство є насамперед методом і одним із найважливіших наукових засобів вивчення правових явищ, без якого неможливий кваліфікований юридичний переклад. Опанувати порівняльне правознавство означає дійти правильних висновків щодо істинної суті порівнюваних правових систем загалом або окремих галузей та інститутів права в національних юридичних традиціях. Часто перекладач знаходить правильне рішення саме завдяки цьому методу.

Маючи у своєму розпорядженні такий інструмент, як порівняльно-правовий аналіз, перекладач може виявити спільне й унікальне у правових системах, зіставити концептуальні юридичні картини світу в різних мовах і врешті-решт здійснити адекватний переклад.

Дослідники здебільшого погоджуються в тому, що юридичний переклад стає найбільшим викликом для перекладача, коли конкретна мовна пара служить для засадничо різних правових систем. У такому випадку надзвичайно складно встановити еквівалентність між двома термінами: «Там,

де мова оригіналу та мова перекладу належать до різних правових систем, <...> практично повна еквівалентність становить проблему» [40; с. 59].

Зрештою, вважаємо за доцільне називати такий юридичний переклад міжсистемним перекладом. Зіставлення правових систем двох або більше правових сімей вважається міжсистемним, а двох або більше правових систем в межах однієї правової сім'ї – внутрішньосистемним. У цьому сенсі юридичний переклад з української на англійську і з англійської на українську є яскравим прикладом міжсистемного перекладу з усіма складнощами, зумовленими відмінностями різнотипних правових систем, які обслуговують ці мови. Україна та англомовні країни належать до різних правових сімей: наша країна представляє романо-германську, або континентальну систему права (*continental law jurisdictions*), у якій юридична наука сформувалася на основі римського права. Англомовні країни, насамперед Англія та США, належать до країн загального права (*common law jurisdictions*) [30, с. 94].

Оскільки відмінності в системі та структурі права безпосередньо впливають на переклад, то можна зробити висновок, що для правильного та адекватного перекладу необхідно знати систему і структуру права тієї держави, юридичні документи якої підлягають перекладу.

Ще однією рисою цього стилю є об'єктивність, яка сприяє навмисному знеособленню ділового тексту. Це проявляється у відсутності займенників і дієслів у формах 1-ї або 2-ї особи, у включенні до тексту віддієслівних іменників, у використанні неозначено-особових речень, пасивних конструкцій. Такий текст має безособовий характер, оскільки виключене ставлення автора документа до переданої інформації.

Офіційно-діловому стилю властива нейтральність викладу матеріалу, яка передбачає використання лише нейтральної книжної лексики або функціонально маркованої лексики. Емоційно-оцінні слова, експресивні конструкції та образно-виразні засоби не включаються до тексту.

Крім того, в офіційно-діловій мові часто зустрічаються стереотипні вирази, готові мовні формули, що їх зазвичай називають кліше. Широке

використання кліше в офіційно-діловому стилі слід визнати цілком виправданим явищем.

Нарешті, неодмінною ознакою офіційно-ділового стилю є суворе дотримання літературної норми. Вона зафіксована у словниках, довідниках, академічних граматиках, підручниках з української мови. Відповідність нормі в офіційно-діловому стилі зобов'язує відмовитися від використання просторіччя, діалектизмів, жаргонізмів, вульгаризмів, розмовних синтаксичних конструкцій тощо. Кодифікація норм (тобто надання їм сили закону) робить обов'язковим їх дотримання як у письмовій, так і в усній мові [39]. Саме норма відмежовує сферу літературної мови, різновидом якої є, зокрема, офіційно-діловий стиль, від некодифікованої сфери національної мови.

Під час роботи з судовими текстами не можна нехтувати особливостями юридичної термінології. У судовій документації використовується спеціальний юридичний понятійний апарат, наприклад: *сторона захисту, сторона державного обвинувачення, заявник (defence, prosecution, applicant* тощо).

РОЗДІЛ 2

МОВА СУДОЧИНСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУДОВИХ ДОКУМЕНТІВ

2.1. Мова судочинства як різновид офіційно-ділового стилю

Офіційно-діловий стиль має низку особливостей, які відрізняють його від інших функціональних стилів. Передусім це точність, яка виключає неоднозначність або подвійне тлумачення. Документ повинен тлумачитися лише однозначно, тому використовується спеціальна термінологія, лексичні повтори, виключається гра слів, а також їхніх значень, притаманна художньому та публіцистичному стилям.

Ще одна риса офіційно-ділового стилю — стандартизованість, що пояснюється регламентованістю ділового спілкування [4, с. 44]. Текст, створений у цьому стилі, рясніє шаблонами, стандартними формулюваннями, готовими мовними конструкціями, що, безумовно, полегшує комунікацію в адміністративній та правовій сферах, а також складання документів. Звідси впливає ще одна специфічна риса — одноманітність у графічному оформленні матеріалу. Частини тексту розташовані в певній логічній послідовності, існують сталі форми розміщення матеріалу (офіційно-діловий документ часто є бланком для заповнення), застосовуються цифрові позначення.

Наступна ознака цього стилю – об'єктивність, що спричиняє зумисне знеособлення ділового тексту. Це знаходить свій вияв у відсутності займенників і дієслів у формі 1-ї або 2-ї особи, у включенні до тексту віддієслівних іменників, у використанні неозначено-особових речень та пасивного стану. Такий текст вирізняється понадособистісним характером, оскільки виключено ставлення автора документа до інформації, що передається.

Офіційно-діловому стилю притаманна нейтральність викладу матеріалу, що передбачає використання тільки нейтральної книжної лексики або функціонально маркованої лексики. Емоційно-оцінні слова (як з позитивною, так і з негативною конотацією), експресивні конструкції та засоби образності не включаються в текст.

Крім того, в офіційно-діловій мові трапляються часто повторювані стереотипні вирази, готові мовні формули, що їх зазвичай називають кліше. У той час як надуживання подібними засобами в художньому стилі свідчить про несмак автора тексту, широке використання кліше в офіційно-діловому стилі слід визнати цілком правомірним явищем.

Нарешті, варто згадати про суворе дотримання літературної норми. За визначенням енциклопедії «Українська мова», «мовна норма — сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства» [39]. Вона зафіксована у словниках, довідниках, академічних граматиках, підручниках з української мови. Відповідність нормі в офіційно-діловому стилі зобов'язує відмовитися від використання просторіччя, діалектизмів, жаргонізмів, вульгаризмів, розмовних синтаксичних конструкцій тощо. Кодифікація норм (тобто набуття сили закону) робить обов'язковою вимогу, щоб мовці неухильно дотримувалися їх у письмовому й усному мовленні. Саме норма відмежовує сферу літературної мови, різновидом якої є, зокрема й офіційно-діловий стиль, від некодифікованої сфери національної мови.

Юридична термінологія суттєво відрізняється від термінології загального вжитку, оскільки має яскраво виражене спеціальне забарвлення [23]. Складність сприйняття поняттєвого апарату юридичного спрямування в англійській мові полягає в тому, що багато слів загального вжитку в юридичному мовленні набувають особливого значення, яке відрізняється від загальноприйнятого.

Наприклад:

- *suit* – позов,

- *to assist (smb)* – представляти інтереси (когось),
- *to request* – клопотати,
- *case* – справа.

У судових документах значення одного й того самого слова іноді можуть змінюватися залежно від контексту. Так, іменник *arrest* може трактуватися як «зупинення», «припинення», «арешт». Цю особливість необхідно враховувати, щоб уникнути двозначності у тексті перекладу судового документа.

Незважаючи на те, що використання певної термінології суворо регламентоване, деякі терміни можуть мати юридичні синоніми. Їхнє використання зумовлене як прагненням уникнути тавтології, так і стилістичними особливостями конкретного судового документа. Наприклад, *адвокат* або *захисник* може бути виражений такими поняттями, як *lawyer*, *legal advisor*, *counselor*, *defendant*, *assistant*.

На думку лінгвістів, переклад терміна відбувається в два етапи:

- 1) з'ясуємо, що означає термін у конкретному контексті мови оригіналу,
- 2) відтворюємо це значення мовою перекладу [62, с. 78].

Головною метою перекладу як загальноживаної, так і спеціальної (термінологічної) лексики є підбір у мові перекладу слова-еквівалента або терміна-еквівалента. При цьому термін-еквівалент у мові перекладу повинен бути семантично ідентичним вихідному терміну. Наголошуємо, що під час перекладу судових документів необхідно уникати варіативності у мовних формулюваннях, оскільки багато використаних виразів є усталеними і мають чітко визначене значення. Наприклад:

- *закрите судове засідання* – *hearing to be held in camera*,
- *державний обвинувач* – *public prosecutor* [15].

Поняття еквівалента й загалом еквівалентності є однією з найважливіших проблем як практики, так і теорії перекладу. З позиції теорії перекладу неможливо знайти остаточне рішення цієї проблеми, і в той же час

на практиці перекладач постійно стикається з необхідністю подолати її. За словами І. Баклан, «межею перекладацької еквівалентності є максимально можливий (лінгвістичний) ступінь збереження змісту оригіналу в перекладі» [5, с. 158]. Пошук у мові перекладу еквівалентів до юридичних термінів мови оригіналу – надзвичайно важливе завдання, адже саме ці терміни є ключовими словами в тексті, а отже, забезпечують розуміння всього тексту.

Розгляньмо детальніше мовні особливості судових рішень. Так, учені виокремлюють такі риси цього юридичного жанру:

1. Велика кількість правничої лексики, серед якої переважають юридичні терміни. Чимало з них не мають слова-відповідника в мові перекладу, тому перекладаються словосполученням або описово.

2. Специфічні сталі вирази і фразеологізми, невластиві загальнолітературній мові, наприклад, *to make default*, що має 2 відповідники – не виконувати обов’язки й не з’являтися до суду.

3. Наявність певних стилістичних відхилень від загальнолітературних норм, іноді досить значних [21]. Сюди можна віднести:

- еліптичні конструкції (скорочені речення, іменники без артиклів), які часто трапляються в англійських типових документах, форма і зміст яких суттєво не змінюються (звіт, рішення, висновки);

- чіткі правила щодо використання дієслівних форм, дієслівних конструкцій.

4. Правничі документи містять певну кількість латинських виразів, що подаються без перекладу: «*for lack of corpus delicti* – за відсутністю складу злочину, *in respect of mens rea* – зі злочинним наміром, *inter alia* – *серед іншого*, *a new system of in absentia proceedings* – нової системи провадження *in absentia*» [1, с. 161].

5. Наявність скорочень, більшість із яких використовується тільки в юридичних текстах і документах: (англ.) AG – Advocate General (високопосадовець в Європейському суді юстиції), BFP – Bona fide purchaser (добросовісний набувач) тощо [20, с. 361].

Терміни «кліше» і «штамп» не повністю ідентичні в системі мов, що розглядаються. Слово «кліше» етимологічно походить від французького *cliché* і, за словами лінгвіста А. Капелюшного, «має інформативно-необхідний характер і належить до сфери доцільного використання готових формул відповідно до комунікативних вимог певних мовленнєвих сфер» [16, с. 127].

Крім того, під час перекладу судових текстів не слід забувати, що правничі системи різних країн часто не збігаються, бо відрізняються реалії та юридична термінологія.

Стиль викладу документа мовою перекладу має відповідати стилю цього матеріалу в мові оригіналу. Під час перекладу судових текстів слід пам'ятати, що багато звичайних слів можуть набувати специфічного термінологічного значення в юридичних текстах. У цьому разі варто вдаватися до галузевих словників і довідників, щоб запобігти інтерференції загальноприйнятого і вузькогалузевого значення [17; 31].

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що задля правильного й адекватного перекладу будь-якого юридичного тексту перекладачеві необхідно не тільки добре володіти обома мовами, але знати їх у поєднанні з правовими вимогами та умовами, що діють у країні, мовою якої виконується юридичний переклад.

2.2. Міжмовна асиметрія в юридичній термінології

Принципова асиметрія мов у процесі перекладу виявляється в тому, що одну й ту саму думку необхідно формулювати іншими словами. Взаємозв'язки між двома мовами характеризуються відсутністю точних відповідностей між мовними елементами, тобто їхньою асиметрією [32, с. 104]. Значний рівень асиметрії проявляється не тільки при порівнянні структур двох мов, але й під час визначення відповідників між використанням мовних одиниць у практиці мовлення.

Міжмовна асиметрія, наприклад, полягає в тому, що кількість і зміст значень міжмовних словникових відповідників ніколи не збігаються (асиметрія на лексичному рівні). Типовим прикладом міжмовної асиметрії на граматичному рівні є наявність певних морфологічних форм в одній мові та їх відсутність в іншій.

Більш складним проявом міжмовної асиметрії на граматичному рівні є відмінності у граматичних значеннях однакових морфологічних форм (наприклад, функції прикметника в англійській та українській мовах). На синтаксичному рівні асиметрія може бути обумовлена різними принципами побудови функціональної структури висловлювань.

Вивчення мовної асиметрії стає надзвичайно важливим у контексті теорії та практики юридичного перекладу, адже саме асиметрія мовних знаків часто зумовлює перекладацькі помилки, зокрема явище інтерференції. Як зазначає С. Соколова, «найбільш значущим джерелом лексичної інтерференції є асиметрія семантичної структури багатозначних одиниць різних мов» [32, с. 138].

Міжмовна асиметрія у юридичній термінології набуває особливого значення через необхідність точного відтворення змісту, закріпленого в правових документах. Юридична мова, як правило, має формалізований характер, де кожне слово несе вагоме смислове навантаження. Проте через асиметрію між мовами одні й ті самі поняття можуть мати різні лексичні або граматичні відповідники, що створює складнощі при перекладі. Наприклад, англійський термін *equity* не має прямого аналогу в українському праві, що змушує перекладача адаптувати текст, використовуючи описові конструкції або комбінуючи декілька термінів [25, с. 174].

На граматичному рівні міжмовна асиметрія ускладнює переклад через відмінності в структурі речень та функціональному навантаженні певних форм. У юридичних текстах це може проявлятися у способах вираження модальності чи умовності, що мають суттєве значення для правового тлумачення. Наприклад, в англійській мові широко застосовуються

конструкції з модальними дієсловами (*shall, may, must*), які важко точно передати українськими еквівалентами без зміщення змісту.

Іншою важливою проблемою є семантична асиметрія. Вона часто виникає через багатозначність слів у різних мовах. Наприклад, термін *consideration* в англійському праві може означати «винагорода» у контексті договору, що потребує чіткого роз'яснення при перекладі українською, де еквівалент може бути відсутнім. Ця багатозначність часто призводить до явища інтерференції, коли перекладач, орієнтуючись на загальне значення слова, припускається неточності.

Таким чином, подолання міжмовної асиметрії в юридичній термінології вимагає глибокого знання правових систем обох мов та культури їх використання. Перекладач має не тільки володіти мовою, а й розуміти юридичні концепти, які стоять за термінами, що дозволяє забезпечити точність перекладу.

Спробуймо дослідити прояви міжмовної асиметрії, що існують на різних рівнях мови та стають помітними під час юридичного перекладу рішень Європейського суду з прав людини. У цьому контексті особливо важливим є аналіз спільних і відмінних характеристик мов із погляду використання мовних засобів у реальному мовленні. Такий підхід, на нашу думку, не лише сприяє глибшому розумінню міжмовної асиметрії як феномена, але й дозволяє ідентифікувати типові перекладацькі труднощі та способи їх подолання.

Розпочнемо з аналізу випадків міжмовної асиметрії на лексичному рівні. Проблематика міжмовної асиметрії у лексиці тісно переплітається з питанням пошуку адекватних перекладацьких відповідників.

Згідно з теорією закономірних відповідностей, лексичні одиниці двох мов можуть співвідноситися як еквіваленти (наприклад, *April – квітень*), варіантні відповідності, тобто одиниці, для яких у мові перекладу існує кілька можливих варіантів передачі, або перекладацькі трансформації, що включають одиниці, які не збігаються зі словниковими відповідниками, але точно передають значення оригінального слова. Міжмовна асиметрія на рівні

лексичного значення може виникати у випадках часткового або неповного збігу значення лексичних відповідників.

У практиці перекладу зазвичай обирають той варіант відповідності, який не дослівно передає значення вихідної одиниці, а адаптує його до контексту. Наприклад, словосполучення *scope of penalty* перекладається українською як «суворість покарання», хоча у цьому випадку актуалізується одне із значень слова *scope*, яке передає ідею «міри застосування, дії чи впливу» [24]. В українському перекладі це значення уточнюється, розширюючи семантику, адже у нашій мові міра покарання зазвичай виражається через його суворість або пом'якшення.

Грамматичні характеристики мовних одиниць, навіть за умови подібності морфологічних форм, можуть істотно розходитися між мовами [22, с. 106]. Тому для дотримання мовних норм мови перекладу часто доводиться застосовувати альтернативні граматичні конструкції.

У тексті судового рішення англійською мовою використано вираз *having deliberated in private* [5], граматична форма якого не має прямого аналога в українській мові. Тому в перекладі використано фразу «після обговорення за зачиненими дверима» [3], де дієслівна форма повністю опущена. Доконаний аспект, який англійською передається допоміжним дієсловом *having*, у цьому випадку передано за допомогою прислівника «після». Крім того, англійський вираз *in private* має ширший спектр значень порівняно з українським «за зачиненими дверима», що додає формального відтінку. Таким чином, для перекладу було обрано один із можливих відповідників на лексичному рівні.

Варто зазначити, що асиметрія міжмовних відповідностей у перекладі виявляється у відсутності точних еквівалентів між одиницями мови оригіналу та мови перекладу на лексичному, граматичному та прагматичному рівнях. Міжмовна асиметрія часто стає джерелом перекладацьких помилок. Проведене дослідження продемонструвало суттєві розбіжності у смислових характеристиках юридичних термінів, використаних у текстах рішень Європейського суду з прав людини. Ці відмінності зумовлені

безеквівалентністю семантичних структур термінів, що виникає через різницю у відповідних правових реаліях [26, с. 258]. Аналіз наведених прикладів свідчить про існування семантико-правової асиметрії між терміносистемами права, що є важливим чинником, який слід враховувати під час перекладу юридичних текстів з української мови на англійську.

РОЗДІЛ 3

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

3.1. Загальна характеристика судових рішень Європейського суду з прав людини (на матеріалі англо-українських перекладів)

У цьому розділі ми збираємося висвітлити ключові особливості (труднощі) перекладу тексту судових рішень ЄСПЛ українською мовою.

Європейський суд з прав людини — міжнародний судовий орган, заснований у 1998 році. Його штаб-квартира розташована в Страсбурзі. Рішення ЄСПЛ є обов'язковими. Для всіх держав-членів Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, ухвали ЄСПЛ є обов'язковими до виконання. Сфера повноважень цього суду простягається до тлумачення і застосування Конвенції для розгляду міждержавних справ і скарг приватних осіб [10]. Таким чином, предметом скарги до ЄСПЛ можуть бути «тільки права й свободи, які гарантуються Конвенцією або її протоколами» [10]. Суд приймає скарги від фізичних осіб, від групи осіб або від громадської організації. Популярний тип справ – це розгляд заяви людини, чиї близькі постраждали з вини державних органів, як правило, внаслідок того, що відповідні органи не гарантували безумовне право на життя й здоров'я, внаслідок чого постраждалий і його родичі зазнали шкоди. Важливо знати, що ЄСПЛ не розглядає скарги проти приватних осіб – тільки проти держав.

Переклад рішень ЄСПЛ українською є надзвичайно важливим. По-перше, згідно з даними бази рішень, Україна перебуває на 7-му місці за кількістю ухвалених рішень – 3119, поступаючись Туреччині, Італії, Росії, Румунії, Франції та Польщі. По-друге, ці рішення є важливим джерелом прецедентного права, коли сама судова практика стає джерелом права. Українське право не є прецедентним, однак саме Закон України «Про

виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року називає рішення ЄСПЛ обов'язковими для виконання [28].

Рішення ЄСПЛ щодо України виносяться англійською мовою, а їхній переклад українською мовою регулюється «Порядком здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України українською мовою». Україна з 1995 р. здійснює офіційний переклад тільки тих рішень, що стосуються нашої держави [27]. Відповідає за це Міністерство юстиції, яке публікує рішення на своєму сайті.

Рішення ЄСПЛ мають подібну структуру:

- процедура – короткий виклад суті скарги і її історія в українських судах;
- факти (обставини справи, національне законодавство, міжнародні матеріали);
- право (аналіз скарг на порушення конкретних норм Конвенції);
- рішення щодо порушення/непорушення статей Конвенції;
- дата й підписи відповідальних осіб [11; 33; 34; 35; 36].

До основних смислових складників судового рішення ЄСПЛ належать: Склад Суду, Procedure, Facts, Law, Resolution. Частина Procedure, Facts, Law, у свою чергу, поділяються на складові дрібнішого порядку.

Наприклад, Facts підрозділяється на Circumstances of the case і Relevant domestic law (and practice), Law містить у собі Alleged violation of Convention, тобто приховані порушення Конвенції. Заголовок кожної смислової складової має специфічне графічне оформлення, яке, безумовно, яке, безумовно, має бути збережене в перекладі

Так, великі складові Procedure, Facts, Law не нумерують і пишуть великими літерами більшим порівняно з рештою тексту шрифтом. Менші складові, такі як Circumstances of the case і Relevant domestic law, Alleged violation of Convention нумеруються римськими цифрами і пишуться великими літерами, але кегль шрифту менший.

Якщо ці складові поділяються на ще менші, то заголовки можуть бути виділені півжирним шрифтом або курсивом, можуть мати нумерацію арабськими цифрами або буквене позначення, причому як малими, так і великими літерами. Іншими словами, графіка тексту оригіналу має велике значення і значно полегшує пошук у тексті необхідної інформації. Тому під час перекладу збереження форми тексту набуває не меншої важливості, ніж збереження змісту.

Далі наведемо аналіз перекладу заголовків смислових складових. Переклад заголовків частин Procedure, Facts, Law не викликає різночитань і виглядає в перекладах, як «Процедура», «Факти» і «Право» відповідно.

Що стосується складових дрібнішого порядку, то, незважаючи на універсальність формулювань заголовків смислових складових в англійській мові, у перекладі українською мовою не завжди спостерігається єдність. Так, під час перекладу першої частини заголовка *relevant domestic law (and practice)* було використано такі формулювання українською мовою: «відповідне законодавство та практика», «відповідне національне законодавство та практика», «відповідні нормативно-правова база та практика». Друга частина заголовка *and practice* у перекладі виглядає або як «практика його застосування» [36], або як «правозастосовна практика» [34]. Тобто не спостерігається єдності у виборі перекладацького еквівалента для універсальної одиниці оригіналу.

Не спостерігається єдності й у перекладі формулювання *alleged violation of Convention*. Проведене нами дослідження виявило чотири можливі варіанти перекладу цього заголовка, а саме: «До питання про передбачуване порушення вимог статті Конвенції», «Про передбачуване порушення статті Конвенції», «Питання про ймовірне порушення статті Конвенції», «Про ймовірне порушення вимог статті Конвенції». Перераховані вище варіанти перекладу і першого, і другого заголовка відрізняються тільки синтаксичною структурою і, безумовно, можуть існувати як перекладацькі еквіваленти.

З іншого боку, хотілося б зазначити, що за високої затребуваності перекладів судових рішень ЄСПЛ та уніфікованості формулювань у тексті англійською мовою в перекладі українською мовою також необхідно прагнути до універсальності. Домогтися такої універсальності й істотно полегшити завдання перекладачам допомогло б системне дослідження жанру «судове рішення» і систематизований перекладацький глосарій термінів і формулювань ЄСПЛ [37; с. 119].

Що стосується формулювань вступної та резолютивної частин, то вони універсальні як в оригіналі, так і в перекладі. Абсолютна послідовність спостерігається також при перекладі назви ключової структурної одиниці судового рішення ЄСПЛ – *paragraph*. У перекладі українською мовою вона виглядає як «пункт».

У зв'язку з тим, що практика ЄСПЛ є прецедентною, у тексті судового рішення також зустрічаються посилання на попередні справи, за якими суд уже виніс постанови [44]. Оформляються вони таким чином: «*see, inter alia, ...*». Аналіз перекладів показує, що реквізити справи, які використовуються в посиланнях, повністю перекладаються українською мовою, однак сторони справи також вказуються в оригінальному написанні в квадратних дужках. В оригінальному написанні залишається й абревіатура ЄСПЛ.

У частині *circumstances of the case* зустрічається велика кількість назв різноманітних інстанцій, посад, внутрішніх нормативних актів, оглядів судової практики, не кажучи вже про географічні назви та імена осіб, які брали участь у судовому розгляді на тій чи іншій стадії.

Як приклад відсутності єдності перекладацьких рішень щодо реалій нижче наведено перекладацькі еквіваленти слів щодо реалій, що позначають осіб юридичної професії:

Solicitor – соліситор, повірений,

Counsel – адвокат, радник, юрист,

Adviser – радник, консультант.

Інакше кажучи, для точного перекладу реалій перекладач повинен володіти фоновими знаннями про правову систему певної країни, структуру судової ієрархії, установи виконання покарань тощо.

Текст судового рішення вирізняється високим ступенем термінологізації. У судовому рішенні ЄСПЛ використовується насамперед термінологія Європейської Конвенції з прав людини та Регламенту Європейського суду з прав людини. Ключовими термінами в цій сфері є *application*, *applicant*, *Government*, *judgment*, що мають у перекладі усталені однозначні терміни-еквіваленти: скарга, заявник, держава-відповідач, постанова, відповідно.

Крім того, у тексті судового рішення зустрічається термінологія, що належить до царини предмета спору, а це може бути абсолютно будь-яка сфера людських відносин.

Аналіз перекладів дає змогу виявити найуживаніші еквіваленти найрізноманітніших стійких висловів і кліше, наприклад, *declare the application admissible* – оголосити скаргу прийнятною для подальшого розгляду по суті, *deliver a judgment* – винести постанову у справі, *the applicant complained under Article...* – заявник, з посиланням на статтю..., *скаржиться до Європейського Суду*, *on the basis of the material available to the Court* – на основі наявних у розпорядженні Європейського суду матеріалів тощо.

Тому для якісного перекладу фахівець має знехтувати варіативністю мовного оформлення, щоб зберегти суворе усталене формулювання.

Офіційно-діловий стиль є найбільш замкненим стилем, тому юридичним текстам притаманна інформаційна визначеність, тобто однозначність тлумачення. Адміністративно-правова діяльність, а також відносини між суб'єктами права є сферами функціонування офіційно-ділового стилю. Кожен юридичний документ містить у собі повідомлення з подальшим спонуканням до дії.

Офіційно-діловому стилю притаманна чітка і ясна форма змісту, відсутність емоційно забарвлених слів, діалектизмів і просторічної лексики,

також обмежений набір неологізмів: насамперед це тільки нова термінологія. Для цього стилю характерний прямий порядок слів, аббревіатури, усталені вирази й уживання номенклатурної лексики.

Таким чином, при перекладі рішень ЄСПЛ слід враховувати певні мовні особливості. Передусім офіційний документ іноземною мовою складений відповідно до норм і вимог національної правової системи, тому в ньому неминуче траплятимуться унікальні мовні звороти [62, с. 124].

Будь-який юридичний документ, зокрема й судова ухвала, має містити особливу лексику, що створює певні труднощі для перекладача. Деякі правничі терміни можна перекласти українською мовою за допомогою словосполучень або й цілих зворотів, тобто описово. Чимало стійких словосполучень, притаманних правничим текстам, не трапляються більше ніде.

Ще одна особливість юридичних текстів – це часте використання іноземних виразів, адже латина та французька мова в Середньовіччі були офіційними мовами вченості й судочинства. Це створює труднощі для перекладу, оскільки складно знайти еквівалент іншомовним виразам. Тому прийнято залишати їх у тексті мовою перекладу так, як вони пишуться в мові, з якої походять. Такі вирази, що постають в перекладі українською мовою у латинському написанні, називаються варваризмами. І англомовні, й україномовні правничі тексти насичені штампами й кліше.

У будь-яких юридичних текстах перевага надається використанню складних речень із ускладненими граматичними конструкціями.

Ще однією прикметною рисою судових рішень є використання теперішнього часу Present Simple та пасивних конструкцій. Це пов'язано з тим, що саме цей час в англійській мові передає об'єктивність дії, а пасивна конструкція узагальнює й акцентує увагу на самій дії, а не на її виконавцеві.

Судове рішення має функцію припису, яка виражається за допомогою модальних дієслів або дієслівних структур зі значенням модальності. Одним із часто вживаних модальних дієслів є дієслово «shall». Як відомо, спочатку

це дієслово використовувалося нарівні з «will», позначаючи майбутню дію, але завдяки мовним змінам «shall» набуло нового значення, поступившись своїми позиціями «will» у функції майбутнього часу.

У юридичній мові «shall» має кілька функцій, які слід враховувати при перекладі. Одне з основних значень — це зобов'язання, наказ або примус; у цьому випадку дієслово «shall» близьке за значенням до «must» та «must not». Також «shall» іноді наближається до модального дієслова «may» у значенні дозволу чи можливості здійснення певної дії відповідно до закону.

У деяких випадках «shall» не несе смислового навантаження і лише надає тексту «канцелярський стиль». Наприклад, у фразі «as shall be necessary» це дієслово виконує виключно стилістичну функцію. Перекладач не повинен забувати, що «shall» у юридичних текстах не виражає майбутнього часу, адже всі документи мають бути представлені в теперішньому часі, незалежно від моменту набуття чинності.

Наприклад, вираз «shall have effect» перекладається українською як «має юридичну силу», і жодним чином як «матиме юридичну силу» [64, с. 224].

Окрім дієслова «shall», у юридичних документах широко використовуються також такі дієслова, як «may» у значенні дозволу виконувати певну дію, а також можливості її виконання або невиконання. Це модальне дієслово часто зустрічається в безособових реченнях.

Дієслова «should» та «would» можуть використовуватися як допоміжні дієслова, наприклад, при узгодженні часу в підрядному додатковому реченні для вираження майбутнього часу. Вони також зустрічаються при утворенні аналітичної форми умовного способу. Модальні дієслова «will» та «would» у більшості випадків використовуються для вираження наміру, рішучості або готовності до чогось.

Окремо варто детальніше зупинитися на кліше та штампах, а також на кліше-кальках. Як зазначалося раніше, до кліше належать усталені мовні звороти, які легко відтворюються в певній ситуації й використовуються для швидкого та точного складання документів і забезпечення точності мови

права. Кліше-кальки характеризуються насамперед використанням аналогічних мовних форм у мові оригіналу та мові перекладу.

Аналіз рішень ЄСПЛ дозволяє навести такі приклади.

Фраза «He was charged» переноситься в мову дослівно як «він був звинувачений». Це одна з тих фраз, яка не має іншої інтерпретації при перекладі судового рішення.

Іншим поширеним виразом є «it follows from the case-file material», для якого в українській мові існує еквівалент «з матеріалів справи випливає, що».

Також часто зустрічаються такі кліше, як «under Article» та «under the agreement», у цьому випадку «under» перекладається як «відповідно до», тобто «відповідно до статті» та «відповідно до договору».

Вираз «The Court extended the applicant's detention» українською мовою перекладається як «Суд продовжив строк тримання заявника під вартою».

Фраза «within ten days of the judgment's becoming final» перекладається відповідним штампом: «протягом 10 днів з моменту набрання постановою чинності».

Вираз «It falls to be examined» має відповідне кліше в українській мові й перекладається як «справа підлягає розгляду», а фраза «the Court sees no reason» перекладається як «Суд не бачить підстав» [49].

Оскільки в будь-якому рішенні часто зустрічається посилання на певну статтю, одним із поширених виразів є «by virtue of», яке українською слід перекладати як «згідно з» або «на підставі» [51].

Наступним кліше є «to join to the case», яке перекладається згідно з англо-українським юридичним словником як «залучити когось до участі у справі».

Кліше «judgment delivered by the court of first instance» українською мовою перекладається як «рішення, винесене судом першої інстанції».

Вираз «the Court rejects» має відповідний штамп в українській юридичній мові і перекладається як «Суд відхиляє».

У фразі «to schedule another hearing of the applicant's case» дієслово «schedule» не слід перекладати дослівно як «вносити до списку» чи «додавати документ» [50]. У цьому випадку в українській мові існує усталений вираз, який точно відповідає англійському варіанту: «призначити чергове слухання у справі».

Дієслово «order» в українській мові відповідає виразу «винести постанову».

Дієслово «to uphold» українською мовою слід перекладати як «залишити в силі» або «задовольнити», тому фраза «uphold the decision» перекладається як «залишити в силі рішення суду».

«To institute enforcement proceedings» в українській мові відповідає штампу «порушити виконавче провадження» [52].

Наступним кліше є «according to», яке перекладається як «згідно з», «відповідно до» або «з точки зору».

Ще одним штампом є вираз «with effect», який в українській мові відповідає штампу «набирає чинності» або «вступає в силу».

Одним з часто вживаних виразів є «to grant the request», тобто «задовольнити клопотання».

Фраза «in the light of the foregoing» має відповідний штамп в українській мові й перекладається як «на підставі викладеного вище» або «з огляду на вищевикладене».

Отже, доходимо висновку, що англійські кліше в рішеннях ЄСПЛ, як правило, мають еквіваленти в українській мові, що значно полегшує роботу перекладача.

Крім того, у перекладах рішень ЄСПЛ можна знайти багато смислових кліше, які базуються на використанні ідентичних семантичних компонентів та передають однакові значення різними способами. У цьому випадку застосовуються трансформації на синтаксичному рівні: синтаксичні компоненти залишаються незмінними, але використовуються різні формально-структурні засоби.

Як приклад смислового кліше можна навести «an investigation started into», яке при дослівному перекладі виглядає як «розслідування розпочалося», проте за змістом слід використовувати штамп «порушено кримінальну справу за фактом».

Наступне смислове кліше «The District Court held as follows» українською мовою слід перекладати як «Районний суд постановив».

Вираз «to be communicated» не варто перекладати як «передати відомості», а з точки зору юридичної лексики — як «довести до відома», що є відповідним еквівалентом англійської конструкції в українській мові.

Іншим прикладом кліше є «the prosecuting authorities terminated the criminal proceedings». У деяких перекладах трапляється інтерпретація: «органи обвинувачення зняли обвинувачення», однак правильний переклад має звучати як «Кримінальну справу було закрито».

У юридичних текстах часто зустрічаються безособові речення, які не допускають дослівного перекладу та збереження порядку слів англійської конструкції. У таких випадках перекладачеві необхідно адаптувати текст, щоб зберегти юридичну точність і відповідність мовним нормам української мови.

Так «it has not been established in the court hearing» українською перекладається як «в ході засідання не було встановлено» (The case law of the European court of human rights on evidentiary standards in criminal proceedings).

Першочергової уваги заслуговує спосіб оформлення, викладу текстів даних судових постанов ЄСПЛ, а також деякі дискурсивні особливості.

У тексті виокремлюються окремі смислові частини. Це склад Суду – така частина не має свого найменування і починається з назви справи, а закінчується перерахуванням складу Суду. Вступна частина – Procedure, обставини справи – Facts, нормативно-правова база – Law, резолютивна частина також не має заголовка.

Частини Procedure, Facts, Law розділені на підрозділи. Так, у розділі Facts можна побачити такі підрозділи, як: The circumstances of the case, Relevant domestic law and practice. The Law – частина, що містить у собі розділ

alleged violation of Convention - із зазначенням конкретних порушень положень Конвенції.

Під час перекладу тексту постанови необхідно зберігати вихідне графічне оформлення. При цьому слід зазначити, що під час роботи з даним видом тексту і його специфічним оформленням, простежується його істотна відмінність від оформлення судових рішень у українському судочинстві. З огляду на досить об'ємні тексти постанов ЄСПЛ у роботі наводяться окремі фрази та речення, які становлять особливий інтерес у рамках цього дослідження.

3.2. Лексичні особливості перекладів постанов Європейського суду з прав людини

Під час аналізу матеріалу пропонуємо таку класифікацію ступенів перекладацької еквівалентності на рівні лексичних одиниць. Вона передбачає три види перекладацьких еквівалентів, які трапляються в текстах судових рішень: повні відповідності, часткові відповідності, а також безеквівалентні терміни, які не мають відповідників у мові перекладу.

Розгляньмо випадки повних перекладацьких відповідностей. Проаналізуємо наступний уривок із тексту постанови та терміни, що зустрічаються в ньому:

«...The defence requested an open hearing, but the court, at the request of the prosecutor, decided to hold the hearing in camera, citing the need to guarantee the defendant's rights. ...he did not know personally about the summons. The defence spoke in favour of releasing the applicant on bail. applicant on bail. However, as the Government noted, the defence did not specify the amount of the proposed bail» [49].

«Захист просив про відкрите засідання, але суд за клопотанням прокурора вирішив провести закрите засідання в інтересах прав

обвинуваченого. Суд заслухав прокурора, заявника та захисника заявника і розглянув деякі документи з матеріалів справи, наданих стороною обвинувачення... він не був повідомлений про повістку особисто. Захист просив звільнити заявника під заставу. Однак, як зазначив Уряд, захист не вказав розмір запропонованої застави».

Розглянемо переклад терміна the hearing in camera:

<p>in camera (або «in chambers») вказує на те, що справа або частина справи справи має бути розглянута у приватному кабінеті судді, без публіки</p>	<p>- Закриті судові засідання або закриті судові розгляди - судові засідання, де не передбачається участь слухачів.</p>
---	---

Як видно зі словникових дефініцій, обсяг значень цих термінів повністю збігається, тому вони є повними еквівалентами.

Далі розглянемо переклад терміна «personal knowledge of the summons»: По-перше, необхідно розглянути поняття summons.

<p>A summons to appear in court (UK law) is an official order requiring a person to appear in court, either to answer charges or to give evidence</p>	<p>Повістка – документ, за допомогою якого особу викликають якого особу викликають на допит, де вказується, хто і в якості кого викликається, дата, час, місце явки, а також наслідки неявки без поважних причин</p>
---	--

Таким чином, переклад багатокomпонентного терміна «personal knowledge of the summons» [52] можливий за допомогою еквівалента/відповідника «бути повідомленим особисто про повістку».

Нарешті розглянемо однокомпонентний термін bail:

<p>the money or bond put up to secure the release of a person who has been charged with a crime.</p>	<p>Застава полягає у внесенні або у передачі підозрюваним, обвинуваченим або іншою фізичною</p>
--	---

	або юридичною особою грошей, цінностей з метою забезпечення явки підозрюваного або обвинуваченого до слідчого, дізнавача або до суду, запобігання вчиненню ним нових злочинів, а також дій, що перешкоджають провадженню у кримінальній справі
--	--

На підставі порівняння словникових дефініцій можна зробити висновок, що ці терміни є повними еквівалентами, оскільки обсяг значень цих термінів повністю збігається без додаткових пояснень.

Розгляньмо інший юридичний термін – to uphold:

to defend or keep a principle or law, or to say that a decision that has already been made, especially a legal one, is correct Cambridge Dictionary	Одне з повноважень суду апеляційної інстанції – залишити рішення суду першої інстанції без зміни.
--	---

Розглянемо наступний уривок з тексту рішення і терміни, що зустрічаються в ньому.

«..the applicant claimed that the interference with his right under Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention had imposed on him an excessive individual burden..».

«Нарешті, заявник стверджував, що втручання у здійснення його права відповідно до статті 1 Протоколу № 1 Конвенції наклало на нього надмірний індивідуальний тягар».

Вбачаємо за необхідне дослідити термін «burden»:

Burden – something difficult or unpleasant that you have to deal with or worry about	Тягар – важка ноша; щось важке, що вимагає витрат; витрати на утримання майна, які несе власник
--	---

Cambridge Dictionary	майна
----------------------	-------

Ці терміни є повними еквівалентами, оскільки їхній обсяг значень цих термінів повністю збігається без додаткових пояснень, у зв'язку з чим багатокomпонентний термін «excessive individual burden» слід перекласти як «надмірний індивідуальний тягар» або «індивідуальний і надмірний тягар».

Часткові перекладацькі відповідності. Тепер розгляньмо часткові відповідності, які переважають у корпусі юридичних термінів і часто викликають певні труднощі під час перекладу.

Розглянемо наступний уривок із тексту.

«This argument ... shall not be examined on the merits, since the criminal case is still at the stage of the pre-trial investigation, and the court cannot express its opinion as to the guilt [of the applicant], proof of his guilt or the correctness of the legal qualification of the defendant's acts».

«Цей аргумент... не підлягає розгляду по суті, оскільки кримінальна справа перебуває на стадії попереднього слідства, і суд не може висловлювати думку про винуватості (заявника), доказів його вини або правильності правової кваліфікації дій відповідача».

Інтерес у тексті досліджуваного рішення становить словосполучення «examined on the merits».

Merits (UK law) – the strict legal rights of the parties to a lawsuit. A judgment on the merits is the final resolution of a particular dispute. (LEGAL DICTIONARY).	Розгляд справи по суті – основна стадія судового розгляду, за результатами якого суд приходиться до висновку.
--	---

Таким чином, з огляду на те, що для передання правильного сенсу перекладу потрібні додаткові пояснення, обсяги понять не збігаються, оскільки термін «merits» являє собою остаточний результат розгляду справи, а «розгляд справи по суті» позначає стадію розгляду справи, де досліджуються всі докази сторін, ці терміни належать до часткових перекладацьких відповідностей.

Ось переклад українською тексту та коментарів: «On 6 November 2003 the applicant's lawyers appealed against the detention order. They asserted, among other things, that the reasons for the detention were insufficient, that the hearing in camera had been unlawful and that the applicant had not committed any criminal offences».

«6 листопада 2003 року адвокати оскаржили постанову про взяття заявника під варту. З-поміж аргументів вони зазначили, що для взяття під варту не було достатньо підстав, закрите судове засідання суперечило нормам законодавства, а також що заявник не скоїв жодних злочинів».

Терміни для дослідження:

- «*appealed against*» — *оскаржили, подали апеляцію на*. У контексті законодавства України це означає процес подання скарги на рішення суду до вищої інстанції.
- «*criminal offences*» — *кримінальні правопорушення*. В українському законодавстві це правопорушення, передбачені Кримінальним кодексом України, які караються відповідно до норм кримінального права.

<p>Appeal against – to attempt to change a legal decision; to ask a court of appeals to change a ruling made by a lower court,</p> <p>Criminal offence – a violation of a law in which there is injury to the public or a member of the public and a term in jail or prison, and/or a fine as possible penalties. (LEGAL DICTIONARY).</p>	<p>Оскарження — це процес подання скарги на вже прийняте рішення з метою перегляду або його зміни. В українській юридичній практиці термін «оскарження» відповідає поданню апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду або адміністративного органу.</p> <p>Злочином визнається винно вчинене суспільно небезпечне діяння, заборонене Кодексом під загрозою покарання.</p> <p>Цей визначальний термін чітко</p>
---	--

	регламентується Кримінальним кодексом України (ст. 11 ККУ)
--	--

На основі порівняння дефініцій термінів можна зробити висновок, що термінам «Appeal against» та «Criminal offence» в українській мові відповідають часткові еквіваленти — «оскарження» та «злочин», відповідно.

Це пояснюється такими чинниками:

- У контексті української юридичної термінології дослівний переклад «подати апеляцію проти» не використовується. Натомість застосовуються терміни «подати апеляцію» або «оскаржити», що є загальноприйнятими в судовій практиці.

- Термін «кримінальне правопорушення» повністю охоплює поняття «Criminal offence», тоді як термін «правопорушення» може включати адміністративні, цивільні чи дисциплінарні проступки, які не мають суспільної небезпеки, характерної для злочинів.

Отже, запропоновані еквіваленти найточніше відображають зміст вихідних англійських термінів у межах української правової системи.

Безеквівалентні терміни — це поняття, які не мають повного лексичного чи концептуального відповідника в мові перекладу.

Приклади передачі безеквівалентних термінів:

1. Транскрипція — відтворення звучання слова оригінальною мовою засобами мови перекладу.

У наведеному прикладі:

- Group Menatep Ltd. → Груп Менатеп Лтд.

2. Транслітерація — передача написання слова засобами алфавіту мови перекладу, максимально наближеного до оригінального. Наприклад:

- Gibraltar → Гібралтар (українською).

У практиці перекладу назв організацій, особливо зареєстрованих у країнах із специфічними юридичними системами, часто застосовують комбінований підхід:

- Назва організації залишається незмінною або транскрибованою, щоб зберегти автентичність (наприклад, Group Menatep Ltd.).
- Юридична форма організації (Ltd.) перекладається або залишається без змін залежно від стилістики тексту та мети перекладу.

У цьому випадку, Ltd. можна залишити без перекладу, оскільки це усталене позначення юридичної форми "*Limited Liability Company*", яка часто використовується в міжнародних документах.

Group Menatep Ltd. — це оригінальна назва компанії.	Груп Менатеп Лтд — переклад виконано методом транслітерації, що є буквальним відтворенням написання лексичної одиниці з мови оригіналу засобами алфавіту мови перекладу.
---	--

При перекладі назв організацій необхідно враховувати мовні реалії і юридичні особливості, що стосуються місця реєстрації компанії.

Підсумовуючи, зазначимо, що тексти рішень ЄСПЛ відзначаються високим ступенем стандартизації, однак у перекладі не завжди дотримано однакових найменувань їхніх складових. Однією з ключових характеристик цих рішень є використання усталених кліше, які забезпечують формалізованість та стандартизацію правового тексту. Водночас перекладачі стикаються з викликами, пов'язаними з міжмовною асиметрією термінів, коли англійські правові поняття не мають прямих еквівалентів в українській мові, що вимагає застосування описових конструкцій або адаптації термінів. Особливу увагу також слід приділяти загальноновживаній лексиці, яка в юридичному контексті набуває спеціального значення, наприклад, таких термінів, як *application* чи *party*. Таким чином, переклад цих рішень потребує не лише високого рівня мовної компетенції, але й глибокого розуміння правової системи та контексту.

3.3. Граматичні трансформації як засіб адекватного перекладу судових рішень

Переклад юридичних текстів справді є складним завданням, особливо через складну структуру англійських речень. Англійські юридичні тексти характеризуються:

1. Великою кількістю підрядних речень:
 - Англійська мова дозволяє будувати довгі речення з кількома підрядними частинами.
 - Наприклад:
 - *The party, which failed to comply with the terms outlined in the agreement, shall be liable for damages.*
 - Переклад: Сторона, яка не виконала умови, викладені в угоді, несе відповідальність за завдані збитки.

2. Дієприкметниковіта дієприслівникові звороти:

У юридичних текстах часто використовують дієприслівники для стислості й формального стилю.

Наприклад: *Having considered the case, the court found the defendant guilty.*

Переклад: Розглянувши справу, суд визнав обвинуваченого винним.

3. Насиченість термінологією та формулами:
 - У складних реченнях юридична термінологія додає труднощів.

Наприклад: *Subject to the provisions of this agreement, the aforementioned clause shall apply exclusively to the subsidiary companies.*

Переклад: З урахуванням положень цієї угоди, зазначений вище пункт застосовується виключно до дочірніх компаній.

Як подолати труднощі?

1. Сегментація тексту. Варто розділяти довгі англійські речення на кілька частин для збереження зрозумілості українського перекладу.

2. Адаптація дієприслівникових зворотів. Слід уникати дослівного перекладу дієприслівникових і дієприкметникових зворотів, замінюючи їх підрядними реченнями або більш природними конструкціями.

○ Збереження формального стилю. Перекладач має дотримуватися нейтрального стилю з мінімальними емоційними або стилістичними відхиленнями [62, с. 45].

3. Використання юридичних словників. Точний переклад термінів можливий лише з урахуванням контексту, тому варто звертатися до спеціалізованих джерел [57].

<p>Having assessed all the evidence in the case, taking into consideration that the defendant did not acquire property rights in respect of the plot of land classified as federal property and located within a railway right of way, on which the disputed garage is situated, that the plot was provided for temporary use, and that it is being used at the present time without any contractual basis, the court comes to the conclusion that the rights of the company have been violated in that the plaintiff is prevented from using the land in accordance with itsintended purpose.</p>	<p>Оцінивши всі докази у справі, враховуючи той факт, що відповідач не набув право власності на земельну ділянку, що перебуває у власності держави та розташована на смузі відведення залізниці, на якій знаходиться оспорюваний гаражний бокс, а також той факт, що земельна ділянка була передбачена для тимчасового користування і зараз використовується без будь-якої договірної основи, суд доходить висновку, що права компанії були порушені тим, що позивач не має можливості використовувати земельну ділянку відповідно до її прямого призначення.</p>
--	---

У цьому тексті застосовано синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), тобто спосіб перекладу, за якого синтаксична структура оригіналу перетворюється на аналогічну структуру мови перекладу. На це вказує

переклад «Having assessed» / «Оцінивши все»; «taking into» / «враховуючи той факт»; «that the plot» / «також той факт», тобто збережено структуру речення мовою оригіналу

Також наявна інверсія порядку слів у реченні «on which the disputed garage is situated» / «на якій знаходиться оспорюваний гаражний бокс».

Іншу проблему становить переклад прийменникових сполучень, а також стійких юридичних словосполучень:

«for the relevant provisions of domestic law»	«у рамках положень національного законодавства»
«the time-limit for using that remedy had expired»	«закінчення терміну позовної давності».

Далі розглянемо переклад, де можна простежити особливості перекладу модального дієслова «have to».

The unauthorised construction had to be demolished by the person who had built it, or at his or her expense, with the exception of cases stipulated by paragraph 3 of the present Article.	Самовільна споруда підлягає знесенню особою, яка її спорудила, або за її рахунок, за винятком випадків, передбачених пунктами 3 і 4 цієї статті.
--	--

У цьому контексті модальне дієслово «have to» не перекладається як «необхідно» або «слід», також, щоб уникнути ускладнення українського речення в українській мові прийнято вживати нейтральне слово «особа».

Розглянемо переклад модальних дієслів «shall» у контексті судових рішень:

In such a case, the person in respect of whom the court recognised his or her ownership of an unauthorised construction shall reimburse the person who has built it all the relevant expenses in an amount to be determined by the court.	У цьому випадку особа, за якою визнано право власності на самовільну споруду, відшкодовує особі, яка її здійснила, витрати в розмірі, визначеному судом.
---	--

Тут модальне дієслово «shall» не має стилістичної функції і лише надає тексту ділового стилю. Тому воно не перекладається.

Але трапляються речення, у яких модальне дієслово «shall» несе на собі смислове навантаження і прирівнюється до модального дієслова «may».

«No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law»	«Ніхто не може бути позбавлений свого майна в інший спосіб, ніж в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права».
--	--

Що ж до дієслова «will», то воно переважно не перекладається

The requisite balance will be upset if the person concerned has had to bear «an individual and excessive burden»	Необхідний баланс порушується, якщо зацікавленій особі довелося нести «індивідуальний і надмірний тягар»
--	--

Міжнародні суди мають своє призначення в якості основних гарантів дотримання державами своїх зобов'язань за угодами в галузі прав людини. Першим міжнародним судом, наділеним контрольними повноваженнями у сфері прав людини, став Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини є самостійним міжнародним судом, зокрема, за допомогою якого здійснюється виконання однієї з основних цілей діяльності Ради Європи.

Мовою судочинства Європейського Суду з прав людини є французька та англійська. Видається, що належний переклад рішень ЄСПЛ дає змогу уникнути помилок під час застосування суддями в конкретній справі актів, що сприяє ухваленню законної, обґрунтованої та вмотивованої постанови в судочинстві України.

Ми виокремили й описали особливості перекладу рішень Європейського суду з прав людини. Взаємозв'язок обсягу понять і категорій кримінального законодавства в англійській та українській мовах є важливим аспектом

судового перекладу, що потребує не тільки перекладацької, а й юридичної підготовки.

Відмінності в мовних зворотах юридичної та ділової лексики також ускладнюють завдання, що стоїть перед фахівцем, від нього вимагається не тільки знання мови, а й юридична ерудованість. Особливу увагу потрібно приділити співвідношенню понять застосовуваної процесуальної термінології в мові оригіналу і мові перекладу. Для цього необхідно не просто орієнтуватися в застосовуваному поняттєвому апараті, а й враховувати мовні реалії, у цьому випадку – реалії судового процесу і судочинства загалом.

Більшість досліджених кліше англійською мовою в постановках Європейського суду з прав людини має еквіваленти в українській мові, що дещо спрощує перекладачеві його завдання. Під час перекладу кліше і штампів необхідно шукати аналог у мові перекладу, і немає потреби повністю відтворювати іншомовний зворот, який українською мовою буде звучати штучно й роблено. Під час перекладу термінології здебільшого використовується підбір аналогічних або еквівалентних термінів, але при цьому вони можуть відрізнятися кількістю компонентів. Часом перекладачі вдаються до поелементного способу перекладу, дещо рідше використовують калькування та описовий переклад.

На основі наведених у роботі прикладів можна зробити висновок, що більшість термінів мають точні або часткові еквіваленти в мові перекладу, незважаючи на той факт, що іноді значення компонентів в англійській мові набагато вужче, ніж в українській.

Вивчивши низку граматичних особливостей, можемо зробити висновок, що більшість труднощів під час перекладу виникає насамперед через наявність великої кількості підрядних, переважання пасивних конструкцій та широкий вжиток модальних дієслів, які змінюють своє значення залежно від виду документа.

Під час вивчення рішень було виявлено повторювані однакові граматичні особливості, низка основних, зокрема тих, що стосуються модальних дієслів і конструкцій речень було наведено в роботі.

Загалом переклад рішення ЄСПЛ – це нелегка й пильна праця, що вимагає вміння застосовувати вже наявні та усталені перекладацькі відповідності з офіційних документів та вміння приймати свої власні перекладацькі рішення, ґрунтуючись на знанні особливостей практики Європейського Суду та жанрових особливостей судового рішення як такого.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження було інспіроване тим, що практика перекладу судових рішень Європейського суду з прав людини існує в українському правничому дискурсі досить давно, однак ця сфера юридичного перекладу досі недостатньо досліджена й зарегульована. Першочерговими завданнями нашої роботи було визначення унікальних характеристик юридичної англійської мови (Legal English), окреслити межі поняття юридичного перекладу як складової частини міжнародного правового дискурсу, описати мову судочинства і її особливості як різновиду офіційно-ділового стилю, виявити основні проблеми перекладу судових рішень, окреслити лексичні проблеми перекладу судових рішень та описати граматичні проблеми перекладу судових рішень. Ці завдання виконано, за підсумками проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Юридична англійська, або «Legal English» є формалізованою мовою, заснованою на правилах логіки, яка відрізняється від звичайної природної мови лексикою, морфологією, синтаксисом і семантикою, а також іншими лінгвістичними особливостями, спрямованих на досягнення узгодженості, достовірності, повноти та надійності, зберігаючи при цьому переваги природної людської мови, як-от повноту вираження й пізнавальну функцію.

Основними характеристиками письмової юридичної англійської мови є її стійкість і насиченість клішованими структурами. У письмовій формі використовуються слова латинського та французького походження, розширена номіналізація, дієслова пасивного стану та складні речення з різним видами зв'язку.

Значна кількість складних за значенням слів і фраз суттєво ускладнює сприйняття англійської юридичної мови. Крім того, англомовний юридичний дискурс використовує складну термінологію, яка незнайома не спеціалісту.

У сучасному світі в умовах глобалізації, міжнародної інтеграції та розширення економічного і фінансового співробітництва як на міждержавному рівні, так і на рівні підприємств і компаній, юридичний переклад набуває особливої важливості та актуальності. Велика кількість міждержавних угод і проєктів є предметом юрисдикції кількох держав, що вимагає не тільки кваліфікованої юридичної підтримки, а й комплексного лінгвістичного супроводу, тобто професійного перекладу юридичної та фінансової документації.

Юридичний переклад є більшою мірою актом міжкультурної комунікації, ніж власне міжмовної комунікації, оскільки в перекладацький контакт вступають різні правові системи та культури, несхожістю яких пояснюється проблемність багатьох юридичних термінів для перекладу. На структуру терміна і, як наслідок, на його переклад іншою мовою може мати значний вплив різниця в структурі різних галузей права в країнах мови оригіналу й мови перекладу.

Мова судочинства є не тільки одним з найважливіших принципів організації судової системи, а й становить собою різновид державної мови, що діє в усіх сферах публічної діяльності будь-якої країни.

Оскільки мова судочинства існує в кожній державі, виникає необхідність судового перекладу. Професійний судовий переклад – це особлива мовна діяльність, а саме комплекс дій, спрямованих на відтворення оригіналу юридичного документа іншою мовою. Ця діяльність вимагає спеціальної підготовки, навичок і вміння. Для цього варто досконало опанувати іноземну й рідну мови, пізнати культуру мови, з якої планується перекладати. Однак цього недостатньо, оскільки перекладач має володіти юридичною термінологією, особливостями мови ділового спілкування, а також знати застосовне законодавство.

Результатом діяльності будь-якого суду стає письмовий текст судового рішення. Саме письмовий текст судового рішення, як сукупний результат розв'язання наявних суперечностей і мовних баталій сторін у процесі його

розробки, набуває форми підсумкового правозастосовного документа, і завдяки цьому становить цікавий об'єкт для комплексного лінгвістичного дослідження. В умовах міжкультурної комунікації дослідження чинників перекладу будь-якого тексту будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної та іноземної мов.

Такий підхід дає змогу якнайкраще розв'язати практичні завдання, пов'язані з проблемами перекладу, зокрема, юридичного тексту. Під час юридичного перекладу важливу роль мають перекладацькі трансформації, а саме численні та якісно різноманітні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності») перекладу всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов.

Другим завданням роботи було визначення міжнародно-правової природи та міжнародно-правового статусу ЄСПЛ, складання характеристики судових рішень ЄСПЛ (на матеріалі англо-українських перекладів), дослідження лексичних і граматичних особливостей перекладів рішень ЄСПЛ. Ці завдання виконано, за підсумками проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Основними рисами судових текстів Європейського суду з прав людини є: лаконічність, інформативність, чіткість, точність і ясність формулювань, формалізованість, а також особлива структурованість і використання спеціалізованих лексичних одиниць – юридичних понять.

У текстах судових документів присутні особливі лексичні шаблони, специфічні лексичні конструкції, речення з різними видами зв'язку, а також значна кількість пасивних конструкцій. У структурі текстів судових рішень яскраво виражена особливість побудови тексту – його композиція, а також специфічний синтаксис. Часто використовуються речення з однотипними зворотами, як правило, об'ємними за своєю структурою і змістом. Логічною особливістю таких текстів є оформлення речень, що несуть єдиний змістовний меседж у вигляді абзацу з метою полегшення сприйняття викладеного

матеріалу. Важливо мати на увазі той факт, що тексти судових рішень не можуть розглядатися без урахування мовних реалій.

Під час перекладу рішень ЄСПЛ необхідно чітко визначити ступінь співвідношення обсягу понять законодавства в англійській і українській мовах. Для цього потрібна не тільки перекладацька, а й юридична підготовка фахівця. При проведенні цього дослідження ми зверталися до українського законодавства для тлумачення окремих понять та мовних реалій, які відіграють важливу роль у створенні найбільш еквівалентного перекладу.

Розглянуті поняття кримінального, кримінально-процесуального, цивільного, цивільно-процесуального законодавства мають різні зміст в українському законодавстві і в законодавстві, що застосовується ЄСПЛ, що, безсумнівно, вимагає особливої уваги перекладача.

Таким чином, переклад рішень ЄСПЛ у справах громадян проти України сприяє забезпеченню принципу верховенства права в нашій країні. Без сумніву, суддям належить ознайомитися з ними й використовувати у власній практиці в перекладі українською мовою. Аналіз рішень ЄСПЛ, перекладених українською, показує не лише значну кількість перекладацьких стратегій, але й відсутність усталеного підходу до перекладу певних однорідних мовних явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк М., Мельников О. Переклад юридичних термінів у рішеннях Європейського Суду з прав людини. *Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 21 березня 2024 р.)*. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 158–162.
2. Антонюк Н. Комунікативні знахідки в контексті юридичного перекладу. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 2. С. 60–65.
3. Аппалат Г. Структура, семантика і прагматика юридичних текстів. Київ : Київський національний лінгвістичний ун-т, 2003. 288 с.
4. Артикуца Н. Законодавчі терміни та визначення. *Наукові записки*. Том 90. Юридичні науки. 2009. С.39–44.
5. Баклан І. Еквівалентність у перекладі ділового дискурсу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2013. № 17. С. 157–161.
6. Батіна І. Теорія та практика перекладу : навч. посіб. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2011. 84 с.
7. Данилюк Л. Специфіка англomовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2019. № 2. С. 228–236.
8. Джуська А. Гнедкова О. Переклад рішень Європейського суду з прав людини в Україні: організаційно-правові аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія Філологія. Журналістика. Том 32 (71). № 6. Ч. 3. 2021. С. 36–40.
9. Дуднік Г.С. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 56–58.
10. Європейський суд з прав людини – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_суд_з_прав_людини

11. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі «Волохи проти України» (заява № 23543/02). URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text
12. Єлісеєва С. Труднощі перекладу судових справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023. № 59. Том 1. С. 180–184.
13. Завгородній В. Вплив практики Європейського Суду з прав людини на різні сфери суспільного життя (теоретико-правовий аспект). Соціально-гуманітарні виміри правової держави: еволюційна парадигма. Дніпро: ДДУВС, 2019. С. 118–122.
14. Згурська В. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство : зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII. С. 535–542.
15. Іванов В. Історія держави і права України : підручник. Київ : МАУП, 2007. 552 с
16. Ільков В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело права у адміністративному судочинстві: загальні засади. *Наше право*. 2017. № 2. С. 83–89.
17. Капелюшний А. Практична стилістика української мови : навч. посіб. Вид . 2-ге , переробл. Львів : ПАЮ, 2007. 400 с.
18. Карабан В. Англо-український юридичний словник. Вінниця : Нова книга, 2004. 1085 с.
19. Касяненко Д. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 257 с.
20. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.
21. Кучер З. Практика перекладу : навч. посібн. Вінниця: Нова книга, 2019. 504 с.

22. Кучук А. Практика Європейського суду з прав людини у контексті аксіологічного підходу. *Практика Європейського суду з прав людини як джерело національного права: матеріали круглого столу* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. С. 12-15.
23. Лавриненко О. Семантико-правова асиметрія українськоанглійського юридичного перекладу (на прикладі термінологічного словосполучення «припинення дії правочину»). *Вісник КНЛУ*. Серія Філологія. 2014. Т. 17, № 1. С. 99-106. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2014_17_1_14
24. Любченко М. *Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія*. Харків : ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. 280 с.
25. Марченко А. Поняття судового прецеденту та його місце у правовій системі України. *Митна справа*. № 5. Ч. 2. Кн. 1. 2013. URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/m/665-pretседentnij-karakter-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-pravovij-sistemi-ukrajini.html>
26. Мельников О. Явище міжмовної асиметрії при перекладі рішень Європейського суду з прав людини з англійської на українську мову. *Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.)*. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 170–176.
27. Мідяна В. Звернення громадян України до Європейського суду з прав людини: огляд стану. *Українське суспільство та наука в умовах воєнного стану й євроінтеграційних перетворень: виклики, напрями відновлення і розвитку: у 2 т. : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти (м. Одеса, 20 травня 2023 р.)*. Одеса : Вид-во «Юридика», 2023. Т. 2. С. 256 – 259. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5b59bf6e-927b-4a81-9459-da85abe6ff05/content>
28. Порядок здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову, затверджений постановою Кабінетом Міністрів України від 17.03.2006 р. № 353. *База даних*

- «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2006-%D0%BF> (дата звернення 15.11.2024).
29. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду із прав людини : Закон від 02.12.2012 р. № 5463-VI. База даних «Законодавство України». ВР України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 17.11.2024).
30. Радишевська О. Юридичний переклад як інструмент європеїзації адміністративного права України. *Право та державне управління*. 2020. № 1. Т. 1. С. 110–119.
31. Роєнко Л., Горлатова О., Редько С. Особливості перекладу юридичних текстів. *Актуальні питання іноземної філології*. Вип. 15. 2021. С. 91–96, <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19648/1.pdf>
32. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Навчальний підручник. Київ: Довкілля, 2016. 563 с.
33. Соколова С. Міжмовна асиметрія як джерело інтерференції. *Проблеми порівняльно-зіставного мовознавства*. 2014. Т. 17. № 1. С. 99–106. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b62a020-906a-4cbb-9293-deb30411da6c/content>
34. СПРАВА «ГРУБНИК ПРОТИ УКРАЇНИ». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207839%22%7D>
35. СПРАВА «КУПІНСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-223595%22%7D>
36. СПРАВА «КУПІНСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-223595%22%7D>
37. СПРАВА «М. С. ПРОТИ УКРАЇНИ». URL: <https://www.familylawstudies.org.ua/uk/espl/209113ua/>
38. Сухина О., Лобода Ю. Специфіка перекладу судових рішень Європейського суду з прав людини українською мовою. *Південний архів (філологічні науки)*. Перекладознавство. № 78 (2019). С. 116–120.
39. Тлумачний словник української мови. <https://slovnyk.ua/index.php>

40. Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. Потебні, Ін-т укр. мови. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2004. 820 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (дата звернення 22.10.2024 р.)
41. Ходаковська О. Еквівалентність перекладу англомовного юридичного дискурсу. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів. С. 57–60.
42. Чернюк А., Войтко Т. (2021). Англомовний юридичний дискурс в аспекті перекладу. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*. Вип. 1 (1). 2021. С. 43-47. <https://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/821>
43. Шаблій О. Юридичний переклад у сучасній юридичній діяльності. *Актуальні питання державотворення в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практич. конф. (20.05.2016 р.) / ред. : І. Гриценко, І. Сахарук та ін. У 3х т. Т. 3. Київ : ВПЦ «Київ. Ун-т», 2016. С. 304.
44. Шумило І. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12. Ч. 2. С. 275–278.
45. Щодо опублікування та розповсюдження в державах-членах Ради Європи тексту Європейської конвенції з прав людини і практики Європейського суду з прав людини в державах-членах : Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_717 (дата звернення: 11.10.2024).
46. Юридичний словник онлайн – Законодавство України. <https://kodeksy.com.ua/dictionary/>
47. Ярова О., Верховцева О., Куценко О. Міжмовна асиметрія в процесі перекладу. *World Science*. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/249622>

48. Cambridge Dictionary. URL:
<https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/>
49. Cao, D. (2023). On the challenges of legal translation. *Comparative Legilinguistics*. 55. 109-117. 10.14746/cl.55.2023.7.
50. CASE OF GRUBNYK v. UKRAINE. URL:
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:\[%22001-204604%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:[%22001-204604%22]})
51. CASE OF KUPINSKYI v. UKRAINE. URL:
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:\[%22001-220960%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:[%22001-220960%22]})
52. CASE OF KUPINSKYI v. UKRAINE. URL:
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:\[%22001-220960%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:[%22001-220960%22]})
53. CASE OF M.S. v. UKRAINE. URL:
[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:\[%22001-175140%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%22itemid%22:[%22001-175140%22]})
54. Dobrev, M.V. (2021). The concept of «property» (according to the practice of the European court of human rights). *Uzhhorod National University Herald*. Series: Law. 64. 368-371. 10.24144/2307-3322.2021.64.67.
https://www.researchgate.net/publication/354040939_The_concept_of_property_according_to_the_practice_of_the_European_court_of_human_rights
55. Dzhuska, A. (2022). Problem issues of the translation of judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine (legal aspect). *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 19-26. 10.32886/instzak.2022.04.02.
https://www.researchgate.net/publication/364636099_Problem_issues_of_the_translation_of_judgments_of_the_European_Court_of_Human_Rights_in_Ukraine_legal_aspect
56. European Court of Human Rights. Case of Nataliya Mikhaylenko v. Ukraine (Application no. 49069/11). URL <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119975>
57. European Union. (2015). Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

58. Kaliuzhna, Ye. (2021). European Court of Human Rights practice as a source of law. *The Journal of International Legal Communication*. Vol. 1. 2021/ P. 81-90.
59. Kalyuzhna, E.S. (2021). The european court of human rights practice influence on the national system of Ukraine. *Uzhhorod National University Herald*. Series: Law. 64. 32-36. 10.24144/2307-3322.2021.64.5. https://www.researchgate.net/publication/354036509_The_european_court_of_human_rights_practice_influence_on_the_national_system_of_Ukraine
60. Klabal, O. (2024). Tricky Terms In Legal Translation from and to English: Stepping up to the Classroom Challenge. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business*. 125-136. Legal Dictionary | Law. com. URL: <https://dictionary.law.com/>
61. Luo, Man. (2024). Law, Culture and Language: Challenges in Legal Term Translation from the Perspective of Comparative Legal Culture. *English Language Teaching and Linguistics Studies*. Vol. 6. 2024. p. 14. 10.22158/eltls.v6n6p14. https://www.researchgate.net/publication/385671031_Law_Culture_and_Language_Challenges_in_Legal_Term_Translation_from_the_Perspective_of_Comparative_Legal_Culture#fullTextFileContent
62. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology / Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024. 135 p.
63. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriamwebster.com/dictionary/>
64. Wilkinson D. Interpreting Ukrainian legislation in light of international law and jurisprudence. *Наукові записки НаУКМА*. Ч.2. Суспільні науки. 2003. Т. 22. С. 223–225.

ДОДАТКИ

**Приклади лексичних особливостей у перекладі рішень ЄСПЛ
українською мовою**

Повні перекладацькі відповідності

<p>in camera (або «in chambers») вказує на те, що справа або частина справи справи має бути розглянута у приватному кабінеті судді, без публіки</p>	<p>- Закриті судові засідання або закриті судові розгляди - судові засідання, де не передбачається участь слухачів.</p>
<p>A summons to appear in court (UK law) is an official order requiring a person to appear in court, either to answer charges or to give evidence</p>	<p>Повістка – документ, за допомогою якого особу викликають якого особу викликають на допит, де вказується, хто і в якості кого викликається, дата, час, місце явки, а також наслідки неявки без поважних причин</p>
<p>the money or bond put up to secure the release of a person who has been charged with a crime.</p>	<p>Застава полягає у внесенні або у передачі підозрюваним, обвинуваченим або іншою фізичною або юридичною особою грошей, цінностей з метою забезпечення явки підозрюваного або обвинуваченого до слідчого, дізнавача або до суду, запобігання вчиненню ним нових злочинів, а також дій, що</p>

	перешкоджають провадженню у кримінальній справі
--	---

to defend or keep a principle or law, or to say that a decision that has already been made, especially a legal one, is correct Cambridge Dictionary	Одне з повноважень суду апеляційної інстанції – залишити рішення суду першої інстанції без зміни.
--	---

Burden – something difficult or unpleasant that you have to deal with or worry about Cambridge Dictionary	Тягар – важка ноша; щось важке, що вимагає витрат; витрати на утримання майна, які несе власник майна
--	---

Часткові перекладацькі відповідності

Merits (UK law) – the strict legal rights of the parties to a lawsuit. A judgment on the merits is the final resolution of a particular dispute. (LEGAL DICTIONARY).	Розгляд справи по суті – основна стадія судового розгляду, за результатами якого суд приходиться до висновку.
--	---

Appeal against – to attempt to change a legal decision; to ask a court of appeals to change a ruling made by a lower court, Criminal offence – a violation of a law in which there is injury to the public or a member of the public and a	Оскарження — це процес подання скарги на вже прийняте рішення з метою перегляду або його зміни. В українській юридичній практиці термін «оскарження» відповідає поданню апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду
---	--

<p>term in jail or prison, and/or a fine as possible penalties. (LEGAL DICTIONARY).</p>	<p>або адміністративного органу.</p> <p>Злочином визнається винно вчинене суспільно небезпечне діяння, заборонене Кодексом під загрозою покарання.</p> <p>Цей визначальний термін чітко регламентується Кримінальним кодексом України (ст. 11 ККУ)</p>
---	--

<p>Group Menatep Ltd. — це оригінальна назва компанії.</p>	<p>Груп Менатеп Лтд — переклад виконано методом транслітерації, що є буквальним відтворенням написання лексичної одиниці з мови оригіналу засобами алфавіту мови перекладу.</p>
--	---

**Приклади граматичних трансформацій у перекладі рішень ЄСПЛ
українською мовою**

<p>Having assessed all the evidence in the case, taking into consideration that the defendant did not acquire property rights in respect of the plot of land classified as federal property and located within a railway right of way, on which the disputed garage is situated, that the plot was provided for temporary use, and that it is being used at the present time without any contractual basis, the court comes to the conclusion that the rights of the company have been violated in that the plaintiff is prevented from using the land in accordance with itsintended purpose.</p>	<p>Оцінивши всі докази у справі, враховуючи той факт, що відповідач не набув право власності на земельну ділянку, що перебуває у власності держави та розташована на смузі відведення залізниці, на якій знаходиться оспорюваний гаражний бокс, а також той факт, що земельна ділянка була передбачена для тимчасового користування і зараз використовується без будь-якої договірної основи, суд доходить висновку, що права компанії були порушені тим, що позивач не має можливості використовувати земельну ділянку відповідно до її прямого призначення.</p>
<p>«for the relevant provisions of domestic law» «the time-limit for using that remedy had expired»</p>	<p>«у рамках положень національного законодавства» «закінчення терміну позовної давності».</p>
<p>The unauthorised construction had to be demolished by the person who</p>	<p>Самовільна споруда підлягає знесенню особою, яка її спорудила,</p>

<p>had built it, or at his or her expense, with the exception of cases stipulated by paragraph 3 of the present Article.</p>	<p>або за її рахунок, за винятком випадків, передбачених пунктами 3 і 4 цієї статті.</p>
--	--

<p>In such a case, the person in respect of whom the court recognised his or her ownership of an unauthorised construction shall reimburse the person who has built it all the relevant expenses in an amount to be determined by the court.</p>	<p>У цьому випадку особа, за якою визнано право власності на самовільну споруду, відшкодовує особі, яка її здійснила, витрати в розмірі, визначеному судом.</p>
--	---

<p>«No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law»</p>	<p>«Ніхто не може бути позбавлений свого майна в інший спосіб, ніж в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права».</p>
---	---

<p>The requisite balance will be upset if the person concerned has had to bear «an individual and excessive burden»</p>	<p>Необхідний баланс порушується, якщо зацікавленій особі довелося нести «індивідуальний і надмірний тягар»</p>
---	---